

Radnóti Miklós

(1909-1944)

A Nyugat 3. generációjának tagja

Költő, műfordító, prózaíró

A munkássága a magyar irodalom klasszikusai közé tartozik

Budapesten született, zsidó családból származik

Apja: Glatzer Jakab

Anyja: Grosz Ilona, szülésben az ikertestvérével együtt meghal, mindezt az „Ikrek hava” című művében feldolgozza

12 éves korában édesapja is meghal, anyai nagybátyja finanszírozza tanulmányait

Budapesten tanul, kereskedelmi érettségit tesz

1926: Megismerkedik Gyarmati Fannival, aki felesége lesz -> Radnóti hitvesi lírájának forrása

Szegedi egyetem: magyar-francia szak

1937: Baumgarten-díj

Munkaszolgálat a háborúidején, ezt nehezen viselte

A szerbiai Borból a Läger Heideaubá került

Gyalogmenetben indították őket a magyar határ felé, a költő legyengül

Agyonlőtték őket, mert a győri kórház nem fogadta őket

Munkássága:

- 1930: Első verseskötete: Pogány köszöntő
- 1931: 2. verseskötete: Újmódi Pásztorok éneke -> ókori költők hatását mutatja (Vergilius, Theokritosz)
- 1933: Lábadozó szél
- 1935: Újhold:
 - Első, formailag is érett verseskötete
 - Ekkor már tudja a szerző, hogy halálraítélt, de a haláltudat az életörömmel ötvöződik
 - Mindez a hitvesi boldogságból is fakad
 - A versek egyszerűsödtek, az első kötetek klasszicizálódtak, a versek harmada kötött vers

Mint a bika:

- Kötet első verse
- Időmértékes vers, néhol szabályos hexameteremből áll
- A mű egy részletesen kifejtett hasonlat
- 3 idősíkból váltja egymást (múlt, jelen, jövő)
- Lineáris időszerkesztés
- Hasonlított: költő
- Hasonló: Bika
- Gondtalanság, heves magatartás a múltban
- A jelenben a veszélyt érzékelik
- A veszélyre a farkascorda utal -> fasizmus
- Ezzel szemben 2 féle magatartásmód létezhet:
 - menekülés -> őz
 - harc felvállalása, küzdelem a veszély ellen, még akkor is, ha az életébe kerül
- Új életprogramot fogalmaz meg E/1-ben
- Helyt kell állnia nézetei mellett, a jövőre hittel kell tekinteni, hisz abban élete és halála példaértékű lesz a következő korok számára
- A képanyag bukolikus, természeti elemek, hangfestő szavak dominánsak
- Erőteljes a vers dinamikája

1936 – Járkálj csak halálraitélt:

- Klasszicizálódás jellemző, elfordul az avantgárdtól és az izmusoktól
- Fő célja: Humanizmus értékeinek őrzése
- Értékmegőrzéssel próbál a fasizmus ellen harcolni
- Időmértékes verssorok, veretes forma, képanyag természetes
- A fasizmus bomló értékeivel szemben, tiszta értékrendet képvisel
- Poeta Doctus (tudós költő)
- Kötet legvégén szerepel a címadó vers
 - Halálraitélt -> a munkaszolgálat élménye általi gondolat
 - Önmegszólító vers, költői hitvallás
 - Siralomházi világot ábrázol
 - A rab szorongva várja saját halálát
 - Ez a félelem kiterjed a tájra is, a fák dőlten dőlnek össze, retteg a szél, elbújik a macska
 - A költő keserűségét egy felkiáltó mondat fejezi ki, ennek a világnak el kell pusztulnia
 - A természet is már az ember ellensége lett, az idill elpusztult a világból
 - Záró része lesz ars poeticus, a lélek erkölcsi mozgására buzdít (Havasok lakói)
 - Büntetlennek kell lenni -> Jézus (gyermeki ártatlanság)
 - Keménynek kell lenni -> farkasok
 - Farkas motívum: pozitív jelentésű itt (Mint a bika -> negatív jelentésű)

1938: Meredek út:

- Fordításai: Orpheus nyomában
- Posztumusz (halála után kiadott) verseskötete: 1946 – Tajtékos ég

Hitvesi líra:

- Szerelmi lírájának mindvégig egyetlen nő az ihletője: Gyarmati Fanni (ritka a költők körében)
- Hiányzik a műveiből a pillanatnyi fellángolás ↔ József Attila: Óda
- Szerelmének örök maradandóságát hangsúlyozza

Tétova óda:

- Műfaja: óda
- Bizonytalan -> tétova -> lehetetlen szavakba önteni azt az érzést, amit Fanni iránt érez

Eclogák:

- Az embertelenség elleni küzdelemben egy antik műfajt honosított meg -> ecloga
- Theokritosz (i. e. 3. században élt, 31 hexameterben írt költeménye van): Szicíliai görög költő
- Ezeket a verseket idilleknek nevezte (idill -> képecske)
- Természeti képek jelentek meg, ahol marhapásztorok beszélgettek, ezért bukolikus verseknek is nevezik
- Vergilius (i.e. 1. század): Szeretné a római irodalomban is a bukolikus verseket meghonosítani, ezért 10 válogatott költeményt adott közre latinul
- Válogatás szemelvény = ecloga, ezért ezeket a műveket ecloga címmel jelenteti meg, innen származik a műfaj megnevezése
- 1938: Pásztori Magyar Vergilius -> A magyar költők egy fordításkötetet adtak ki, ebben a kötetben fordítja le Vergilius 9. eclogáját és innen származik az eclogák írásának ötlete
- A háború barbárságával szemben a szellem megsemmisíthetetlenségét vallja Vergilius, illetve Radnóti is
- Radnóti terve egy 10 versből álló versciklus megjelentetése volt, viszont korai halála miatt ez nem valósítható meg
- Számozás szerint 1938-44 között Radnóti 8 eclogát írt, viszont a 6. hiányzik
- 2 variáció van:
 - A 6. ecloga elveszett

- Esetleg a Töredék című vers tekinthető annak
- Tulajdonképpen 7 eclogája maradt ránk (5 hexameter, 2 rímes, időmértékes verselésű)
- Ugyanakkor a szerző az eclogák elé egy ciklust bevezető verset illesztett: „Száll a tavasz”, a mű alcíme: „Előhang az eclogákhoz”

Első ecloga:

- „Mihelyt a jog és jogtalanság összekeveredik, háborúk lepik el a földet és bűnök sokasága” <- alcím
- Ez egy párbeszédes pásztorköltemény
- Költő } Beszélget, a lírai én, Radnóti gondolatai
- Pásztor }
- Költő két énjének dialektusa
- Párbeszédbe vetített monológ || Kölcsey Ferenc: Zrínyi dala, Zrínyi II. éneke
- A vers bukolikus idillként indul
- Tavaszi természeti képet rajzol meg
- Megjelenik hamar a kiábrándulás is, hogy csalóka ez a tavasz
- A természeti képek az emberi kegyetlenséget sejtetik
- A pásztor felidézi a közelmúltat, utal a spanyol polgárháborúra, ahol tömeget pusztultak el
- Federico Garcia (spanyol költő, polgárháború áldozata, nem vették észre hogy elhunyt) a költő pusztulásának előképe, költő halálával a műveik is elpusztulnak, így nem marad az utókorra
- József Attila haláláról is megemlékszik (őt se vették észre)
- A költők magukra maradtak, de nem adja fel ebben a reménytelen helyzetben sem a küzdést
- Záró kép: Idilli hangulat (természeti kép), bizakodás, a költő elbúcsúzik a pásztortól
- Tölgyfa || Arany János: Mindvégig
- Mi a költők feladata ebben a korban, ezt tölgyfa hasonlattal fejezi ki a szerző, a halál tudatában is küzdeni kell

Töredék:

- A címet a Tajtékos ég című kötet kiadói adták
- Keletkezése: A költő másnap vonult be munkaszolgálatra, azelőtt írta a verset
- Cím ellenére nem töredékes a mű, csattanószerű lezárás jellemzi
- Adott elaljasodott kor jellemzése, leltár a világról
- Értékvesztés jellemző a korra, a jók helyett a jogtalanság, az erény helyett a bűnök, az igazság helyett a hazugság él
- A szerző mindvégig tényeket közöl
- Anaforás szerkesztésmód jellemző -> célja: próbálkozás a kor negatív jellemzőinek szavakba öntésére
- A költő szavai elfogynak (...)
- Méltó átkot csak Ézsaiás (Biblia, Ószövetség, próféta) mondhatna erre az időszakra
- Ebből a műből hiányzik az eclogák műfaji kritériumaként a hangulati ellenpontozás
- Nincs a műben a békés életbe vetett hit, idilli tájkép -> lehetséges, hogy nem tekinthető eclogáknak

Hetedik ecloga:

- Bori lágerben írott első verse (Szerbia)
- Ezért részletesen bemutatja a versben a fogolytábor jellemzőit
- A vers címzettje a költő felesége, Gyarmati Fanni, 5x megszólítja
- Akár költői levélként is tekinthető, párbeszédbe vetített monológ
- Szerkesztőelve: Különböző valóságsíkok váltják egymást a műben:
 - Valóság-álom
 - Láger-otthon
 - Jelen-múlt
- A valóságból az álom fogja hazarepíteni a múltba a foglyokat

- A foglyokban létezik félelem, hogy van-e még otthonuk, hazájuk
- Bemutatja a foglyotábor körülményeit: szögesdróttal el vannak kerítve, semmijük sincs, bolhások, rongyosak, fegyveres őrszeme ügyelnek rájuk, szűk helyen vannak -> állati, vegetatív szint
- Mindenki egyenrangú
- Felmerül a kérdés: Érdemes-e alkotnia, ha már az is lehetséges, hogy nincsenek olyanok, akik megértik műveiket
- Azzal, hogy az alkotás körülményeit részletezi, a költő kötelességteljesítés parancsát hirdeti
- Zárlat: Vallomás, horatiusi sor átirata -> „Csak véled tudok én halni is, élni is”

Á la recherche...

- Proust: „Az eltűnt idő nyomában” hatására ez a cím
- A szerző az eltűnt időt, a békét, az idillt, a barátait kutatja
- A halál közeli tudatából szembenéz a múlttal, ezért a téma hasonlítható Apollinaire: „A megsebzett galamb és a szökökút” című művéhez (első I. VH.-ban elvesztett barátait keresi, míg Radnóti a II. VH.-ban eltűnteket.)
- A mű hexameterben íródott
- A költő nem tud választ adni, hogy hova tűntek ismerősei, barátai, de „mindegy” is hova tűntek, a pusztítás nyomot hagy az élőkön is
- Az elveszettek emléke az élőkben tovább él, az idill viszont nem térhet vissza
- A költemény a vers keletkezésének körülményeit is rögzíti (Szerbia- fogoly)
- Önmagát a túlélőkhöz sorolja

Az utolsó stáció:

- **Erőltetett menet:**
 - Hatással van a műre Walter von der Vogelweide: „Ó jaj, hogy eltűnt minden” című műve
 - Németről magyarra fordítja le, ez a vers 13-14 szótagos nibelungizált alexandrinban íródott
 - Ennek hatására írja Radnóti ezt a művet
 - A kettőtört sorok a foglyok vánszorgását érzékeltetik
 - A forma látványossá teszi a tartalmat
 - Személyes élményből született a vers
 - Vitát folytat önmagával, hogy hogyan döntsön
 - Az érvei a feladás mellett fájdalomból és félelemből adódnak
 - Az otthona romokban, nincs hova hazatérnie
 - A 2. felében a bizakodás hangja szólal meg: érdeme-e folytatni az utat
 - Idilli kép, hat az érzékszervekre a feltételes mondatok: amit leír nem a valóság
- **Razglednicák:**
 - Szerb szó: képeslapot jelent
 - Golgotájának egyes állomásait örökítik meg ezek a képeslapok
 - Első:
 - 1944 augusztusában a hegyek között született az első
 - Szürrealista kép a front közeledtében adódó riadalomról, zűrzavarról
 - Erre a képre jellemző a folyamatos változás, majd egy ellentét figyelhető meg
 - A külső változással szembeállítja a költő a benne lévő állandóságot, a szerelmi érzést (Gyarmati Fanni)
 - Második:
 - Bukolikus békét mutat be
 - A szövegben egy apró pásztorlány jelenik meg, illetve parasztok, párok, akik élik mindennapi életüket és még nem érzékelik a közelben lévő háborús pusztítást
 - A riadt kifejezés már a félelmüket tükrözi

- Harmadik:
 - Mohács, 1944 október
 - A 3. részben az emberek vegetálnak már a menetelés közben
 - Szenvednek, szinte már nem is emberi életet élnek, sejtik a halálukat
 - A halál közeledtét alliterációval fejezi ki a költő
- Negyedik:
 - A barátjának Lorsi Miklósnak a halálát örökítette meg Radnóti (hegedűművész)
 - Egy SS katona tarkólövése végezte ki
 - A költő a saját halálát is hasonlóan képzei el
 - „Halált virágzik most a türelem” -> A türelem rózsát terem átirata
 - A közmondások általános, örök igazságot fogalmaznak meg, ezek az igazságok is megszűntek

Radnóti életét is hasonló tarkólövés ontotta ki Abdánál